

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In "De Gazette van Gent" van 24 Maart 1924 verscheen een artikel van Alfons Van Werveke over

Van de Flesbodems tot de Spiegelglazen

In een vorige kroniek hebben wij aangetoond dat men in de middeleeuwen weinig glasramen gebruikte, om de eenvoudige reden, dat het glas zeldzaam was en dus duur kostte. Om de koude af te weren stak men in de vensteropeningen geolied lijnwaad of papier. Dikwijls was de waaier alleen voorzien van een doorschijnend afsluitsel en het beweegbaar gedeelte was enkel van hout. Wanneer glas werd aangewend, dat slechts in kleine paneelen kon worden bekomen, vatte men die in lood om ze nevens elkander te houden. Slechts in kerken en openbare gebouwen sloot men bij middel van glas, de geheele vensteropening af.

Die glasramen, vooral in de XVe en in de XVIe eeuw in Vlaanderen, hadden verschillende kleuren en vormden schilderijen: het beeld van een heilige of van een vorst of een geheel tooneel. Wij weten, bij voorbeeld, wat de geschilderde ramen van de Sint-Baafs, van Sint-Nikolaas en van de kapel van het stadhuis te Gent voorstelden.

Om den vorm van het lood in glas, in de verschillende tijdstippen te kennen, moet men de schilderijen en de miniaturen onderzoeken, want van de oorspronkelijke glasramen uit de middeleeuwen blijft er bitter weinig over. Wij hebben geen enkele reden om te denken, dat de schilders andere figuren zouden geteekend hebben dan die, welke ze voor zich zagen. De oorkonden, toonen overigens eenvormigheid in dezelfde tijdperken. Wij hebben een groot

getal schilderijen en miniaturen nagegaan, en vastgesteld, dat men in den Romaanschen tijd in lood zette, kleine, ronde, dikke glazen, veel dunner aan den boord dan in het midden: het waren zoogezegde *fleschbodems*.

Met den Gothischen tijd verschijnt een andere vorm, de *ruit*, men denke aan de *ruit* (keek) van het kaartspel. Het glas is nog niet *effen*, maar veel dunner dan in het vorige tijdperk. Het heeft vier gelijke zijden en twee scherpe hoeken, wier as loodrecht staat, en twee stompe hoeken, waarvan de as waterpas ligt. Het woord "ruit" is na den Gothischen tijd blijven dienen om het glas van en anderen vorm aan te duiden, dat in lood, in hout of in ijzer werd gevat. Soms, maar zelden, is het glas in plaats van een ruit, een vierkant met gelijke hoeken, op een punt gesteld.

De Renaissance brengt een anderen vorm mede: den "rechthoek" wiens lange zijden loodrecht staan. Soms zijn de rechthoeken in een lijst van smal glas gevat en het lood, vormt zelfs nogal ineengewerkte meetkundige figuren.

Met den Louis XIV-stijl verdwijnt het lood, dat door "houtjes" wordt vervangen, terwijl het glas groter wordt.

In de XIXe eeuw gebruikt men glas dat hoe later, hoe grooter is; de "houtjes" verminderen in getal; men vervangt ze door ijzer of ze verdwijnen geheel. In het laatste vierde van de verleden eeuw verschijnen de spiegelruitent, die geheele vensters en zelfs de penanten vervangen.

In de kerken, die Jan van Eyck (overl. 1440) schildert, ziet men gewoonlijk glasramen met fleschbodems, meestal in Romaansche gebouwen, soms toch ook in Gothische. Op de "Boodschap" te St. Petersburg, ziet men dat de fleschbodems van de onderste vensters der Romaansche kerk, vervangen zijn door, ruiten. Op één uitzondering na, geeft Rogier Van der Weyden (gest. 1464) niets meer dan ruiten, zelfs in Romaansche gebouwen, waar ze zeker niet oorspronkelijk zijn. Evenzoo voor Petrus Cristus (gest. 1472), Diederik Bouts (gest. 1475), Joost van Gent (gest. 1475), Hans Memling (gest. 1494) en Jan Mostaert (gest. 1555), Quinten Metsys (gest. 1530) en Maarten De Vos (gest. 1603) hebben nog fleschbodems gezien. Dat soort van glazen werd overigens nog gebruikt in het Gothisch Stadhuis van Gent, begonnen in 1517. In het Museum van Oudheden zijn daarvan nog stukken bewaard. Adriaan De Brauer (gest. 1638) en David Teniers (gest. 1649) geven nog ruiten. "De rechthoekige glazen" in den zin der hoogste kanten opgesteld, waren nochtans al een heelen tijd gebruikt geweest. Men zou zelfs zeggen, dat de evolutie vroeger had plaats gehad in Holland dan in Vlaanderen, want bij Diederik van Delen (gest. 1668), Jan Vermeer (gest. 1675), Pieter de Hooch (gest. 1677), Jan Steen (gest. 1679), ziet men niets anders meer dan "rechthoeken", Cornelis Dusart schildert een venster met negen panelen : de zes onderste hebben nog ruiten, maar in de drie bovenste zijn de ruiten vervangen door rechthoeken. De zeer realistische Adriaan van Ostade, (gest. 1635) laat ons op zijn

“Haringeter”, (Museum te Brussel) de evolutie van den vorm van het venster-glas zien: een dubbel venster heeft rechts van den post, een oud paneel met hier en daar gebroken ruiten en afgerukt lood al onder; het oorspronkelijk paneel links is vervangen door rechthoeken en is nog gaaf.

Zijn de vensters onzer huizen schooner geworden door het vervangen van het “glas in lood” of in “houtjes” door “spiegelruitent”? Gewoonlijk meent men van niet, want men verdubbelt de spiegelruitent met beweegbaar “glas in lood”, of men plaatst er valsche houtjes tegen, wat ons de lezer zal toelaten belachelijk te vinden.

Alfons VAN WERVEKE
